

Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ

**Роль та місце правоохоронних органів
у розбудові демократичної правової держави**

Матеріали
X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

30 березня 2018 року

Одеса
ОДУВС
2018

УДК 351.74
ББК 67.401.133
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Р68 **Роль** та місце правоохоронних органів у розбудові
демократичної правової держави: матеріали X міжнар. наук.-практ.
інтернет-конф., м. Одеса, 30 березня 2018 р. — Одеса: ОДУВС,
2018. — 282 с.

УДК 351.74
ББК 67.401.133

Бурангулов А. В.,
викладач кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки ОДУВС
Науковий керівник: Конєв О. Ю., к. ю. н., т.в.о. завідувача кафедри
тактико-спеціальної та вогневої підготовки ОДУВС

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОПЕРАЦІЇ» У ТЕОРІЇ ПРАВНИЧИХ НАУК

Анотації. У тезах досліджується науковий підхід щодо визначення поняття «операція» у правничих науках. Сформульовано основні ознаки та особливості, які характеризують операції, що проводять органи та підрозділи МВС України.

Ключові слова: операція, органи та підрозділи МВС України, військове мистецтво, воєнні дії, оперативний штаб, тактичні дії.

Ключевые слова: операция, органы и подразделения МВД Украины, военное искусство, военные действия, оперативный штаб, тактические действия.

Keywords: operation, organs and subdivisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, military art, military operations, operational headquarters, tactical actions.

У нормативних документах МВС України наявні різні трактування поняття «операція», які віднесено до широкого кола здійснюваних заходів. Відповідно у даній науковій роботі нами проведено аналіз наукових позицій учених та нормативно-правових актів, які дають тлумачення поняттю «операція», що проводять органи та підрозділи МВС України, з метою з'ясування його змісту.

Відповідно до викладеного вважаємо за необхідне, перш за все, звернути увагу на те, що слово «операція» походить від латинського «operatio», тобто дія, спрямована на виконання певної задачі: фінансової, кредитної, виробничої, торгівельної і т. ін. [1, с. 356].

В історичному аспекті поняття «операція» щодо військової справи вперше вжив у своїх мемуарах англійський військовий теоретик Генріх Ллойд (1729-1783). Так у 1784 році в Лондоні вийшла його книга «Військові і політичні мемуари генерала Ллойда», в якій була зазначена думка про логічну цілісність дій військ в рамках операції і однозначність поняття «операція». Пізніше ідеї Ллойда про поняття «операція» розвили у своїх працях німецький генерал Дітріх Бюлов (1757-1807) і генерал французької, а потім російської армії Антуан Анрі Жоміні (1779-1869).

Як влучно зазначив Р.А. Савушкін, «на рубежі XIX-XX ст. це поняття було доволі розповсюдженим у військовій науці, хоча операція, як форма воєнних дій, застосовувалася давно, з виникненням збройної боротьби» [2, с. 78-79].

Згодом, а саме у другій половині XIX століття у вітчизняній військовій літературі було зроблено спробу дати наукове визначення поняття «операція» і визначити її місце в теорії військового мистецтва. Найбільш точне формулювання було надане в «Енциклопедії військових і морських наук» [3, с. 456].

Разом з тим, енциклопедичне визначення поняття «операція» (воєн.) передбачає форму ведення воєнних дій оперативними (оперативно-стратегічними) об'єднаннями збройних сил; сукупність погоджених за метою, місцем і часом битв, боїв і ударів, проведених на театрі воєнних дій чи стратегічному (операційному) напрямку за єдиним задумом і планом для рішення стратегічних оперативно-стратегічних або оперативних задач [4, с. 64].

Слід відзначити, що неодноразово у наукових дослідженнях з криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, кримінально-виконавчого права, окрім поняття «операції», учені вживають поняття «тактичні операції» «профілактичні операції» «комплексні операції» та «спеціальні операції». Однак найбільш розповсюдженим і базовим є поняття «операція». Відтак до 90-х років минулого сторіччя у більшості робіт поняття «операція» передбачало комплекс заходів з локалізації відповідних подій без визначення та кваліфікації цих заходів, таких ознак операції, як задум, задіяні сили, плановість та узгодженість їх дій, термін, місце, (територія та її умови) порядок управління [5]. Водночас до початку 1970-х рр. у військовій науці було введено поняття «спеціальна операція», «профілактична операція», «комплексна операція».

Щодо найбільш розповсюдженого поняття «операція» існують наступні думки учених. Так Д.В. Гребельський визначає операцію як систему (сукупність) оперативно-розшукових та інших службових заходів, здійснюваних централізовано і за скоординованим планом у короткий відрізок часу, при максимальному зосередженні сил і засобів на визначеному напрямку боротьби зі злочинністю [6, с. 77]. Розкриваючи зміст цього поняття, І.М. Лузгін вважає, що операція – це складаний комплекс оперативно-тактичних і пошукових заходів, спрямованих на виявлення і затримку злочинця, пошук викраденого майна [7, с. 109], при цьому підкреслюючи, що її проведення здійснюється без участі слідчого.

Взагалі військова наука ще з часів Клаузевіца (1780-1831), який стверджував, що тільки «бій є справжня військова діяльність» і «війна володіє тільки одним засобом – боєм» [8, с. 218], розглядає бій як основну форму тактичних дій і навіть єдиний засіб досягнення перемоги [9, с. 16]. Отже, у військовій науці під операцією слід розуміти сукупність погоджених і взаємозалежних за метою, місцем і часом битв, боїв і ударів.

Відзначимо, що в оперативно-службовій діяльності органів та підрозділів МВС України, спеціальні бойові дії допускаються лише як крайній захід, до якого вдаються тільки тоді, коли всі інші заходи вичерпані і не принесли позитивного результату. Відповідно до викладеного деякі автори вважають, що поняття «операції», яку проводять органи та підрозділи МВС України, можна визначити як комплекс погоджених і взаємозалежних за метою, місцем і часом заходів і дій, які здійснюють вищезазначені державні органи за єдиним планом і задумом, спрямовані на захист суспільних відносин від протиправних зазіхань [10, с. 31]. На нашу думку, частина таких операцій взагалі не передбачає ведення спеціальних бойових дій.

Разом з тим будь-яка операція, яку проводять органи та підрозділи МВС України, має перелік характерних ознак. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу виключно на ключових ознаках. По-перше, це наявність комплексу заходів (організаційних, правових, оперативно-службових, карно-процесуальних, психологічних, матеріально-технічних і ін.), які лише в сукупності можуть забезпечити виконання задач в надзвичайних умовах.

По-друге, це скоординоване використання сил і засобів Національної поліції, Національної гвардії та інших органів та підрозділів МВС України.

По-третє, наявність єдиного керівництва угрупованнями сил і засобів; значний просторовий розмах (залежно від виду і масштабу надзвичайної пригоди, обсягу заподіяних негативних наслідків).

По-четверте, планова основа, узгодження і координація всього комплексу мійр і дій за метою, часом, місцем, способом; керівництво з боку спеціально створеного органа: об'єднаного оперативного штабу, оперативного штабу чи групи управління.

По-п'яте, виникнення надзвичайних обставин обумовлює зміну форм діяльності органів та підрозділів МВС України, що виражається у тимчасових перебудовах структури, у методах і прийомах роботи угруповань сил і засобів.

Таким чином, на підставі викладеного можна зробити висновок, що поняття «операція» є найбільш розповсюдженим і базовим у теорії правничих наук. Водночас, вищезазначені ознаки повною мірою притаманні операціям, що здійснюються на оперативно-стратегічному рівні або оперативному рівні. Операції, проведені на оперативно-тактичному рівні, відрізняються значно меншим просторовим обсягом вирішуваних задач.

Література

1. Словарь иностранных слов. – 18-е. изд.. М.: Рус. яз., 1989. – 624 с.
2. Савушкин Р. А. К вопросу о возникновении и развитии операций / Р. А. Савушкин // Военно-исторический журнал. – 1979. – № 5. – С. 78-82.
3. Энциклопедия военных и морских наук / Под ред. Леера Г.А. – СПб.: тип. В.Безобразова и Комп., 1883-1895: Том V. Маансельке – Пещеры. – СПб.: тип. В. Безобразова и Комп., – С. 456-457.

4. Советская военная энциклопедия. В 8 т. Т. 6. Объекты – Радиокompас / Гл. редкомиссия: Н. В. Огарков (предс.) [и др.]. – М.: Воениздат, 1978. – 671 с.
5. Бородич А. А. Операции по задержанию группы преступников / А. А. Бородич. – Омск : Омск. высш. шк. милиции МВД СССР, 1990. – 69 с.
6. Гребельский Д. В. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел / Д. В. Гребельский. – М.: Академия МВД СССР, 1977. – 174 с.
7. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования / И. М. Лузгин. – М. : Юрид. лит., 1993. – 216 с.
8. Клаузевиц К. О войне / К. Клаузевиц. – Т. 1, изд. 5-е. – М.: Воениздат, - М., 1941. – 356 с.
9. Тактика / Под ред. В. Г. Резниченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Воениздат, 1987. – 496 с.
10. Дубко Ю. В. Про термін «спеціальна операція» / Ю. В. Дубко // Вісник Ун-ту внутр. справ. – 2001. – Вип. 13. – С. 30-36.

СЕКЦІЯ 1.
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ:
ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

Андрієнко І. С. ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ У СВІТЛІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	4
Антоненко О. А. НАУКОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ОЗНАКИ ПОНЯТТЯ РОБОЧОГО ЧАСУ.....	5
Афанасенко С. І. СТУПІНЬ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	7
Афанасьєва К. М. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКОК БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ.....	9
Бабич М. С. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	10
Баськов В. В. ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ І БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ.....	11
Батенко М. С., Шенета Т. В. ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ ЯК ЗАГРОЗА ГРОМАДЯНСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ СУСПІЛЬСТВА.....	13
Берендєєва А. І. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	14
Браславець І. В. КОРУПЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ.....	16
Будяченко О. М. ЩОДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЛІСІВ ВІД НЕЗАКОННОЇ ВИРУБКИ В УКРАЇНІ...	18
Бурак М. В. НЕЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТА ВІДСУТНІСТЬ АКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ І НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	19
Бурангулов А. В. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОПЕРАЦІЇ» У ТЕОРІЇ ПРАВНИЧИХ НАУК.....	21
Бутенко В. Г. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	23
Вайда Т. С., Кузнєцов О. І. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	24
Геращенко О. С. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ.....	26
Гнатюк П. О. ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД.....	28
Голенко Н. М. ЗАХОДИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ, ЯК РІЗНОВИД СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	30
Головацький О. О. ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У США...	32
Гребенюк М. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (ЩОДО ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ).....	33
Григорєцька І. І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СКЛАДУ ТА ПОРЯДКУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ УКРАЇНИ.....	35